

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Мила Димитрова Кръстева,

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, **по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, (Българска литература – Възрожденска литература и Фолклор)** в конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет, като единствен кандидат участва гл. ас. д-р Здравко Трифонов Дечев от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-22-47 от 09.01.2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПУ: по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, (Българска литература – Възрожденска литература и Фолклор), обявен за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет. За участие в обявения конкурс е подал документи **единственият кандидат гл. ас. д-р Здравко Трифонов Дечев** (Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“). Представеният от Здравко Дечев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- **Европейски** формат на Автобиография; **Справка** за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за научната област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, (Българска литература – Възрожденска литература и Фолклор); **Списък на научните трудове** за участие в конкурса за *доцент*; **Анотация** на материалите по чл. 65 от ПРАСПУ; **Справка** за научно-преподавателска дейност; **Справка** за цитирания; **Самооценка** на научните приноси; **Хабилитационен труд**, публикуван като книга със заглавие „Около мъртвото тяло“. (Сюжети по Възраждането). Пловдив, Жанет 45, 2026, ISBN 978-619-289.001-8, 176 страници и всички останали, изисквани документи по процедурата; **Монография** по темата на докторската дисертация „Устност – писменост

във възрожденската култура (Феноменология на българския глас). Пловдив, Жанет 45, 2015, 332 страници. ISBN 978-619—186-108-8.

Кандидатът Здравко Дечев е приложил общо: 1 хабилитационен труд, публикуван като монография; 7 статии по теми от конкурса, 1 от които е отпечатана в реферирано и индексирано научно издание със световноизвестна база данни с научна информация (сп. *Български език и литература*, 2025), а останалите – в реферирани издания или нереферирани издания с научно рецензиране (*Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив*, сп. *Лингвистика, интерпретация, концепти*, юбилейни сборници в чест на български учени); 1 дисертационен труд за присъждане на образователната степен *доктор*, защитен на 02.12.2013г., и публикуван като монография (2015г.); 8 статии, с които участва в конкурса по други теми, публикувани в реферирани издания; 4 публикации по темата на докторската дисертация, извън конкурса за „доцент“, публикувани в реферирани издания и в нереферирани издания с научно рецензиране (Сп. „Страница“, *Научни трудове на ПУ и др.*). Гл. ас. д-р Дечев е член на 3 научно-изследователски проекта (в тях участва след защита на докторската си дисертация); участник е в многобройни научни форуми, участва в продължение на години като съставител и член на редакционна колегия на „*Verba iuvenium*“ (2019 – 2025), също и в подготовката и издаването на колективни научни сборници. Кандидатът в конкурса е член на *Съюза на учените* в България от 2016 г. Член е и на националното жури на ежегодната научна конференция за студенти и докторанти на Филологическия факултет при ПУ.

Кратки биографични данни на кандидата

Доктор Дечев завършва средното си образование в Националната Априловска гимназия – гр. Габрово (1992 – 1997) със специалност „Български език и литература, реторика и журналистика“. В периода 1997 – 2001 той завършва висшето си образование по българска филология (бакалавър) в ПУ „Паисий Хилендарски, а през 2001 – 2002 надгражда висшето си образование по същата специалност с придобиване и на магистърска степен. През 2004 – 2007г. Дечев завършва редовна докторантура с научен ръководител доц. д-р Юлия Николова, а през 2013 г. успешно защитава докторска дисертация. След завършване на редовната докторантура работи: *като* учител в „СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив; *като* хоноруван асистент по възрожденска литература при ПУ. От 2013 г. и досега Дечев е асистент по възрожденска литература и фолклор (2013 – 2015); гл. асистент (2015 – продължава). Владее английски и руски език.

Обща характеристика на дейността на кандидата. Оценка на учебно-педагогическата дейност и на подготовката на кандидата (учебни пособия, лекционни кусове, работа със студенти, дипломанти и докторанти).

Д-р Дечев води семинарни занятия по възрожденска литература и фолклор на всички специалности, които изучават тези две филологически дисциплини в Пловдивския университет. Той чете лекции по фолклор в Пловдивския университет, като е и гост-лектор по възрожденска литература във филиала „Любен Каравелов“ на ПУ – гр. Кърджали. Ръководител е на 3 дипломни тези на студенти от ПУ, които са защитени успешно.

Оценка на хабилитационния труд

В настоящия конкурс Дечев участва с хабилитационен труд, публикуван като монография със заглавие „Около мъртвото тяло (Сюжети по Възраждането), разгърнат в: „Предупреждение“; единадесет оригинално онасловени раздела (с. 12 – 171), „Думи за края (171 – 172). Използвана е литература на български и чужди езици. Бележките са изнесени под линия, а ползваната литература е описана в края на всеки раздел.

Темата за мъртвото тяло, което да не е обект на изследване от медицината, не е нова за българската хуманитаристика. Същата тема занимава по-цялостно или по-фрагментарно, само като щрих към други изследователски и творчески задачи, редица български учени от различни области на хуманитарното знание. Особено в контекста на прехода *живот – смърт*. Сред многобройните изследвания по темата бих открила тези на **Анчо Калоянов**: в които *тялото* се анализира в контекста на погребалните ритуали и трансформациите му в прехода *отсам – отвъд*; където тялото се изследва във връзка с култа към мъртвите или по повод обредната смърт („Българският шаманизъм“, „Старобългарското езичество“, „Дивният старец“ и др.) Бих открила и „Прекъсването на пътя“ на **Владимир Градев**: *където* се проучват философските и телеологичните аспекти на смъртта; *където* тялото е място на среща между *вяра – пустота – памет*; *където* се акцентира върху меланхолията, обсебила модерния човек, който трябва да преживее фаталността на края. На свой ред **Харалан Ангелов** изследва социално-антропологичните аспекти на отношението към тялото и смъртта, пречупени: *през* призмата на травмата и колективното несъзнавано на българите; *през* мъртвото тяло, което се превръща в обект на власт и социален контрол и т.н. От научни публикации у нас по темата за мъртвото тяло д-р Дечев е избрал да работи главно с приносните в областта на **етнографията и фолклора** изследвания на **Тодор Ив. Живков, Христо Вакарелски, Васил Гарнизов, Ирена Бокова** и др., чиито наблюдения пряко му помагат да се отгласне в своето проучване и да достигне до оригинални тълкувания на възрожденските текстове.

Темата за *мъртвото тяло* е подлавяна специализирано в литературоведски публикации, които изследват различни литературноисторически отрязъци (XIX – XXI век). В това проблемно поле внимание заслужават проучванията на **Светлозар Игов**, където мъртвото

тяло присъства чрез метафорите на болничната стая, ковчега, огледалото; **Едвин Сугарев**, който с внимание следи диaboличната „естетика на грозното“ (трупове, скелети, разложение) в литературата на ХХ век; **Бойко Пенчев**, чийто обект на изследване е смъртта на колективното тяло, което е жертва. Тези проучвания, макар и приноси за българската наука, не поставят в центъра на изследователския си интерес мъртвото тяло от възрожденската литература. Сред изследователите на мъртвото тяло, които в публикациите си пряко тълкуват (по цялостно или по-фрагментарно) темата на хабилитационния труд на Дечев, в конкретиката на възрожденската литература, са: **Инна Пелева** („Ботев. Тялото на национализма“), където е показано как тялото се превръща в идеологически конструкт на националното съзнание, и как се „консумира“ трупът на героя, за да се легитимира нацията; **Валери Стефанов**, който в не една или две свои книги изследва мъртвото тяло на героя („свещен остатък“ за легитимация на националната кауза), и онтологичната умора на тялото, „умъртвено“ поради окончателната самота на човешкото битие; **Николай Чернокожев**, който литературоведски изучава тялото-като-граница, когато смъртта не се мисли като край на биологичното съществуване, а като момент, в който тялото престава да е „инструмент“ и се превръща в „текст“. И не на последно място – **Николай Аретов**, който обследва мъртвото тяло като доказателство и следа поради насилие и моралните норми на социума и т.н. Дечев познава задълбочено публикациите на откритите в параграфа автори възрожденисти, цитира ги правомерно в хабилитационния си труд, като, позовавайки се на тяхната креативност, той постига и своите оригинални аналитични наблюдения.

Хабилитационният труд на Дечев тълкува главно представителни текстове на Възраждането от Софроний Врачански, Н. Геров, В. Друмев, Л. Каравелов, Хр. Ботев, като „надскача“ пределите на възрожденското време, за да излезе и извън доосвободения 19. век и неговата литература (раздела „Изповедание пред Левски“ – с. 144 – 157). Последният раздел на хабилитационния труд е емоционална изповед-поклонение пред Апостола, където за опора на споделеното от Дечев служи романът на Неда Антонова „Първият след Бога – любовта и смъртта на Васил Левски“). Ще добавя и още, че именно този последен раздел най-ярко откроява не само умението на гл. ас. д-р Дечев да изследва и анализира литературен текст, но и дарбата му на писател.

В хабилитационния труд е направен избор да не се следва хронологическият ред на поява на анализирания възрожденски литературни текстове. Не е заявено и определено предпочитание към един или друг жанр от възрожденската литературна жанрология. В този смисъл в „Около мъртвото тяло“ са анализирани както текстове с хибридна жанровост („Ante mortem. Пътят на тялото сред беди и смъртни страхе“ по наблюдения върху „Житие и

страдание грешнаго Софрония“ – с. 52 – 72), **така и поезия** („Тяло – телос – плът: приписки към мъртвото тяло“ по „Стоян и Рада на Н. Геров – с. 12 – 29; „От стрела любовна даже се издъхва“ по П. Р. Славейков – с. 30 – 51; „Да заобичаш смъртта по Ботев“ – с. 144 – 157); **също и белетристика** („Жертвеното дете: ексцесия по Васил Друмев – с. 72 – 86; „Сред сенките“, „Насилие и травма. „Почеркът на травмата“, „Около мъртвото тяло“, „Post mortem“ по Каравеловите „руски“ повести от 60-те г. на 19 в. – с. 86 – 116). Професионалното познаване и работа на Дечев с българския фолклор му помагат да извлече от дълбините на народното ни творчество онази емпирия (народнопесенно творчество, обредна култура, поверия, паремии...), която особено силно му помага да постигне дълбочина в оригиналните си анализи. Тъкмо този пласт – на българския фолклор, който присъства в цялата книга, е разгърнат акцентно в раздела „Ризата и смъртта“ (с. 129 – 144). Така реализираният хабилитационен труд е приносен в целостта си, приносен е и с избора си на темата за мъртвото тяло, която за първи път се изследва цялостно и системно в научен труд, посветен на Българското възраждане.

Хабилитационният труд не е обособен в глави, които да свързват тематично отделните му раздели, такива тематични връзки обаче съществува в „Около мъртвото тяло“. Сред тях бих открила изследването на **пътя към и в смъртта на невенчаната или венчана жена** („Стоян и Рада“ на Геров, „Милена“ на Дядо Славейков), **умъртвяването на детето, принесено в жертва** („Нещастна фамилия“, „Неда“, „Сирото семейство“, „Турски паша“), **мъртвото тяло като *bios* и метафора** (неосъщественият превод на „Книга за страданията на българския народ“ и съдържащите се в нея повести), когато тялото е описано като изтезавано с по фукоянски прецизна жестокост. В раздела, който изследва Ботевата поезия, видяна чрез любовта към смъртта, убедително е защитена идеята, че „най-логичният образ на влюбеността в смъртта по Ботев е... майката, надживяла децата си!“ (с. 155). Така след „Предупредомлението“, в което вместо да дотяга на читателя, Дечев представя два раздела с анализ на възрожденска поезия“. Там на показ е изведена смъртта на **кандидат-невестата** („Стоян и Рада“) на **венчаната млада**, но вече мъртва жена („Милена“ на П. Р. Славейков). Като принос отчитам изборът на Дечев да прочете поновому критикооценъчно Геровия поетически текст от 1845 г. – един от много трудните текстове, без които Възраждането не би могло да се осъзнае в дълбокото му. В тълкуванията на „Стоян и Рада“ – в досегашните ѝ прочити (от Михаил Арнаудов и до днес), обикновено се набляга или на прехода *от фолклор към литература*, или се аксиологизират отношенията *майка – син* (естетическа доминанта **особено за поезията на Възраждането**). За първи път в научното изследване на Дечев, посветено на Геровият поетически текст, не се извеждат акцентно табутата на патриархалната норма за (не)възможната сватба и конфликта *стари – млади*, като без да се изключват последните, вниманието се фокусира върху физи-

ческото присъствие или отсъствие на Рада – кандидат-невестата, която Стояновата майка не приема за снаха. Мъртвото тяло тук е и биологично тяло, но и *телос* – тяло с „добавена стойност“, с белезите по него, оставени от културата, социологията, религията. При дефинирането и изследването на *телоса* Дечев разчита на етнографски проучвания на Т. Ив. Живков. В прочита му смъртта не е краят, а е мястото, където Стоян и Рада могат да продължат да съществуват *неразделни*. Пак в същия емоционално-психологически регистър на смъртта, която не е край, а триумф на отвъдната взаимност, е положен и поетическият текст „Милена“ на П. Р. Славейков, разчетен в контекста на любовната му поезия. Подкрепям извода на Дечев, че доколкото има и сладост, и изнемога в любовните стихотворни редове, то те са под въздействието на емоциите на балканските литератури, чиято любовна поезия Петко Славейков превежда. Истината е, че Възраждането не показва какво се случва под юргана, но пък има и друга истина – Дядо Славейков е Любовникът на Възраждането, затова и сърцето му пърха влюбчиво („Гиздаво момиче“, „За хубостта на жените“, „Що е любов“ и др.) Дечев чете тази „любовна игра“, без да обругава и наранява мъртвото тяло на Българското възраждане, което считам за принос в реабилитационния труд.

Като приноси соча и наблюденията в книгата „Около мъртвото тяло“, заявени в разделите: „Жертвеното дете“ (...); „Насилие и травма. (...) „Около мъртвото тяло“ (...), където детето, което поробителят пече на шиш (като Гергьовско агне), или го изгаря, или го разсича, е в центъра на изследователския интерес. **Детето** не е обект на интерес във възрожденската литература. Сякаш поради ежедневно си нещастие предците ни са го забравяли. **Игровото, щастливото дете** почти отсъства в текстовете на възрожденското литературно писане. Детето влиза в страниците на възрожденската литература, но не, докато е все още мъничко, а чак когато е с утвърден възрастов, социален, емоционално-психичен статус, т.е., когато е готово да „завърже“ пълноценен сюжет. **Детството** в оригиналната възрожденска литература се пресъздава като спомен на възрастния човек, когато след години се връща назад, за да извади на показ от паметта си „екзотичните“ изтезания, на които са подлагани умъртвяваните близки. В този смисъл като принос откроявам подловеното писане по темата от д-р Дечев, който в случая – без да пропуска да следи как са изтезавани телата на възрастните, не изпуска от анализационния си прочит и **оскверняването на детската плът**, чиято кръв всекидневно облива поруганата земя на възрожденската България.

Като продължение на темата от докторската си дисертация Дечев отново подлавя темата за **гласа и отсъствието на огласеност (записките)**. Без да повтаря вече постигнатото в издадената след защитата на докторската си дисертация книга, тук, в „Около мъртвото тяло“,

кандидатът в конкурса за академичната длъжност *доцент*, обследва страданието, белязано от травми, произтичащи от гласа или липсата на огласеност, когато действащи са записките.

„Около мъртвото тяло“ е текст, който разтърсва сетивата. До онова състояние, в което се изрича „тръпки ме побиват“, когато чета книгата. Написана с талантливото *перо* на изследовател и творец, „Около мъртвото тяло“ тепърва ще възбужда професионални питания. И ще изисква търсене на (не)възможните отговори, затова дали сме отдали заслужената дан на онези наши предци, чиито тела са били *обсебена територия*, както обсебена е била и земята на възрожденската им *Мати Болтариш*.

И една препоръка, която не накърнява приносното в книгата „Около мъртвото тяло“. В края на книгата липсва цялостно извеждане на ползвана литература.

Оценявам положително и публикациите, с които Дечев участва в този конкурс. На повечето от тях съм била рецензент, когато са подавани за публикуване в специализирания научен печат. Онези от тях, които пряко кореспондират с хабилитационния труд, показват как в годините са се натрупвали знанията по една недотам *светла* тема, но пък така наболяла за научно изследване, и така пълноценно проучена в цялостния ѝ анализационен прочит от д-р Дечев.

Цитирания на изследванията на д-р Дечев. Рецензии за негови публикации. Други приноси

Публикациите на д-р Дечев са многократно цитирани в монографии на Милена Кирова, също в сп. „Проглас“, което се реферира и индексира в редица база данни, включително и в СЕЕОЛ. Рецензия на книгата на Дечев „Устност – писменост във възрожденската култура. („Феноменология на българския глас)“ е публикувана от Марин Бодаков във в. „Култура“ и онлайн медията „Тоест“. Кандидатът в конкурса е отразил коректно **числовите показатели в** на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ. Числовите показатели покриват необходимия и достатъчен минимум точки за допускане до участие в конкурса и избор на гл. ас. д-р Дечев за *доцент*.

Лични впечатления за кандидата

Д-р Дечев е мой студент, когото не помня от времето, когато съм му преподавала. Но го разпознавам като толерантен и етичен колега в дългогодишната ни съвместна преподавателска работа в Пловдивския университет. На него винаги мога да се доверя професионално. Студентите го харесват, търсят го за ръководител на дипломни работи, защото работи с тях търпеливо и всеотдайно.

Заклучение

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Здравко Трифонов Дечев, **ОТГОВАРЯТ** на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидата има оригинални научни приноси, като представителна част от тях са публикувани в списания и в научни сборници. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на д-р Здравко Дечев е несъмнена.

Постигнатите от гл. ас. д-р Дечев резултати в учебната и в научноизследователската дейност напълно съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни приноси, намирам за основателно **ДА ДАМ СВОЯТА ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад с предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на гл. ас. д-р Здравко Трифонов Дечев на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, (Българска литература – Възрожденска литература и Фолклор), обявен за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет.

10.02.2026г.

Рецензент: .....

(подпис)

Доц. д-р Мила Димитрова Кръстева